SANG SET FRA GULVHØJDE

Evaluering af børneperspektiver på sang i dagtilbud

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Sangglad

Sangens Hus
Alle har en stemme

Sang set fra gulvhøjde
Evaluering af børneperspektiver på sang i dagtilbud

© Sangens Hus 2025

Rapporten er udarbejdet Lea Wierød Borčak, tidligere seniorforsker ved Videncenter for Sang og nuværende forsker og leder hos Enhed for Sangforskning.

Tak til Stine Bundoline Dam Pedersen, Julie Kold Vilstrup, Anne-Sofie Bækgaard og Anna Kjærsgaard for at gennemføre interviews. Tak til alle øvrige konsulenter og kolleger, tidligere og nuværende, som har bidraget undervejs i projektet.

Grafisk tilrettelæggelse:
Janus Engelbrecht, Sangens Hus

Illustration på forsiden:
Zarah Juul

Tak til Nordea-fonden, som har gjort Sangglad-programmet og denne udgivelse mulig.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Sangens Hus
Alle har en stemme

Udgiver:
Sangens Hus
Nørregade 7D
7400 Herning
www.sangenshus.dk
Projekthjemmeside: www.sangglad.dk

Indhold

Hvorfor børneperspektiver? Børneperspektiver i pædagogisk praksis og evaluering 4
Børneperspektiver i evalueringen af Sangglad Mini: Design og metode 4
Resultater: Børns perspektiver på sangaktiviteter i Sangglad Mini 5
Analyse: Tematiske indsigter i børns perspektiver på sang 6
Referencer 8
Bilag 1: Observationsguide 9

Hvorfor børneperspektiver? Børneperspektiver i pædagogisk praksis og evaluering

Begrebet børneperspektiver har i de seneste årtier fået en fremtrædende plads i både forskning og praksis og markerer et paradigmeskift: Børn anses i stigende grad som kompetente aktører i deres eget liv, frem for blot modtagere af voksnes omsorg og beslutninger (Kampmann, 2000; Sommer et al., 2010). Denne tilgang har især fundet fodfæste i nordisk barndomssociologi, bl.a. hos Qvortrup (2009) og Warming (2011).

Samtidig er der sket en metodisk udvikling med fokus på deltagelse og kreativitet. Et centralt greb er idéen om børneperspektivet som en mosaik (Clark & Moss, 2011; Danmarks Evalueringsinstitut, 2018), hvor forskellige datatyper – som interviews, fotos, registrering af bevægelser og observation af børns mimik og kropslige udtryk – kombineres for at skabe en nuanceret forståelse af barnets oplevelser. »Fokusbørn«, dvs. udvælgelse af et eller flere specifikke børn, man vil have særligt fokus på, benyttes ofte som metode og anvendes også i nærværende evaluering, tilpasset konteksten omkring sang.

I Sangglad Mini, et projekt for børn i alderen 0-3 år, er formålet at integrere sang i hverdagen i daginstitutioner gennem tæt samarbejde mellem sangkonsulenter og pædagogisk personale (Sangglad.dk). For at evaluere projektet er det afgørende at forstå, hvordan børnene oplever og deltager i sangaktiviteterne – også selvom de endnu ikke kan udtrykke sig verbalt.

Forskning peger på, at børns oplevelse af deltagelse i sig selv har betydning for trivsel og mening (Sandseter & Seland, 2016). I Sangglad Mini er målet derfor ikke blot at give børn sang, men at skabe rammer, hvor børn er i sangen – med krop, stemme og følelser i fællesskab med andre.

At arbejde med børneperspektiver handler ikke kun om at stille spørgsmål, men om at lytte til børns udtryk i bred forstand. Voksne må tolke og inddrage børns reaktioner aktivt i pædagogisk praksis – også når de ikke er sproglige (Danmarks Evalueringsinstitut, 2018). Denne tilgang er grundlæggende i vores evaluering.

Endelig er børneperspektiver ikke blot et fagligt ideal, men også en juridisk forpligtelse. Dagtilbudsloven (§§ 1 og 8) slår fast, at børn har ret til medbestemmelse, og at deres perspektiver skal inddrages i læringsmiljøet. Sammen med Barnets Reform og FN's Børnekonvention danner dette et klart grundlag for at tage børns oplevelser alvorligt – også i evaluering.

Børneperspektiver i evalueringen af Sangglad Mini: Design og metode

Evalueringen af børneperspektivet i Sangglad Mini udgjorde en selvstændig og fokuseret del af den samlede evaluering af projektet. Denne del blev tilrettelagt og gennemført af Videncenter for Sang og havde til formål at undersøge, hvordan børnene selv – gennem deres udtryk og adfærd – oplevede sangaktiviteterne. Da Sangglad Mini henvender sig til børn i alderen 0-3 år, hvor mange endnu ikke har et verbalt sprog, blev evalueringen designet med udgangspunkt i metoder, der kan indfange børns perspektiver uden at kræve, at børnene selv kan artikulere dem sprogligt.

Grundlæggende blev der arbejdet ud fra den forståelse, at børneperspektiver viser sig på mange måder – gennem kropslige udtryk, følelser, deltagelse og fravalg – og ikke nødvendigvis gennem ord alene (Danmarks Evalueringsinstitut, 2018). Med afsæt i denne forståelse blev der udviklet en observationsbaseret tilgang til indsamling af forskelligartet data om børneperspektiver (en »børnemosaik») specifikt tilrettelagt for sangaktiviteter.

Ved projektets begyndelse udvalgte sangkonsulenterne i samarbejde med det pædagogiske personale et eller to fokusbørn, som både konsulenter og personale ville følge særligt tæt under projektforløbet. Udvælgelsen blev drøftet ved et opstartsinterview mellem evaluator og sangkonsulent, hvor konsulenten redegjorde for valget af fokusbarn samt for, hvilke aspekter af barnets deltagelse og reaktioner der ville blive lagt særligt mærke til.

For at støtte sangkonsulenterne og det pædagogiske personale i denne opgave udarbejdede Videncenter for Sang en observationsguide (se bilag 1). Guiden introducerer en række parametre, der kan bruges til at få øje på og kvalificere refleksioner over barnets oplevelse af sangaktiviteterne – fx mimik, gestik, kropslig deltagelse, engagement, kontakt m.m. Denne tilgang tager højde for, at sang er en multimodal udtryksform, hvor ord, toner, rytme og bevægelse spiller sammen, og hvor børn har mulighed for at indgå i fællesskaber også uden at tale.

Evalueringen byggede videre på viden om, at sang rummer potentiale for at understøtte deltagelse og trivsel – også hos børn med sproglige eller sociale udfordringer. Forskning viser, at selv meget små børn eller børn, der oplever utryghed eller uro, kan have stor glæde af sang og opleve inklusion i sangfællesskabet (Kulset, 2020). Med udgangspunkt i denne viden opstillede vi en hypotese om, at sang kunne fungere som katalysator for positiv udvikling – fx at stille børn ville åbne sig mere, mens urolige børn kunne finde fokus og ro gennem sangens strukturer og gentagelser.

Data blev indsamlet gennem interviews med hver sangkonsulent: ved opstart, midtvejs og ved afslutning af projektforløbet. I disse interviews blev der indsamlet to typer data: 1) sangkonsulenternes egne observationer og refleksioner over deres fokusbørn og 2) gengivelser af det pædagogiske personales observationer. Herved blev børnenes oplevelse belyst både fra et sangfagligt og et pædagogfagligt perspektiv.

Den valgte metode har gjort det muligt at nærme sig børnenes perspektiv på en måde, der er tilpasset både børnenes alder og det særlige ved sang som udtryksform. I det følgende præsenteres og analyseres de indsigter, der fremkom på baggrund af interviewene.

Resultater: Børns perspektiver på sangaktiviteter i Sangglad Mini

Evalueringen af børneperspektivet på Sangglad Mini blev gennemført i perioden fra foråret 2022 til efteråret 2024.[1] Fire sangkonsulenter blev løbende interviewet om deres og personalets observationer af deres udvalgte fokusbørn. I alt indgik 15 fokusbørn i dagtilbudsalderen i denne del af evalueringen. Nogle blev valgt, fordi de var »gennemsnitlige« eller alderssvarende børn, mens andre skilte sig ud ved fx sproglige udfordringer, særlige behov, høj eller lav deltagelse i fællesskabet, uro, følsomhed eller fravær af verbal kommunikation. Formålet var at få forskellige børns perspektiver på sang og sangaktiviteter – og dermed nuancerede indblik i, hvordan børn med forskellige forudsætninger reagerer på og deltager i projektet.

Interviewene viser samlet set en række gennemgående udviklingstendenser blandt fokusbørnene:

Øget deltagelse: Mange børn, også dem der i begyndelsen var tilbageholdende, observerende eller urolige, blev gradvist mere engagerede og deltagende i sangaktiviteterne. Dette kom blandt andet til udtryk gennem, at de blev længere tid i rundkredsen, deltog mere aktivt i bevægelser og fagter og tog mere initiativ i sangsamlingerne og udenfor.

1 Interviewnoter og øvrigt datamateriale indsamlet i forbindelse med evalueringen opbevares hos Sangens Hus og kan udleveres ved henvendelse, såfremt det er foreneligt med databeskyttelseshensyn.

Udvikling i stemmebrug og sprog: Flere børn, som ved projektets start ikke brugte stemmen aktivt, begyndte i løbet af forløbet at producere lyde, nynne, synge brudstykker af sange og bruge ord knyttet til sangene. Enkelte børn begyndte at synge hele sange eller skabe egne »fantasisange«, og sang viste sig i flere tilfælde at understøtte sprogudviklingen – særligt blandt børn med sproglige udfordringer.

Mimik og følelsesmæssige udtryk: Børnene viste stigende glæde, engagement og følelsesmæssig indlevelse i forbindelse med sangsamlinger. Særligt arbejdet med følelsessange (sange, der eksperimenterer med at udtrykke forskellige følelser) og genkendelige ritualer blev nævnt som virkningsfuldt for at støtte børnenes følelsesregulering, empati og tryghed.

Initiativ og generalisering: Flere børn begyndte at tage initiativ til sang udenfor de formelle sangsamlinger, fx ved at pege på billeder af sange, bruge fagter for at signalere ønske om en bestemt sang eller synge spontant under leg, på puslebordet eller hjemme med forældrene. Dette tyder på en høj grad af internalisering og ejerskab over sangene og ritualerne.

Fællesskab og social kontakt: Observationerne indikerer, at sangaktiviteterne fremmede social deltagelse. Flere børn, som i starten holdt sig til voksne, begyndte at interagere mere med andre børn, holde i hånd i rundkredsen og vise interesse for fællesskabet omkring sang.

Støtte til børn med udfordringer: For børn med særlige vanskeligheder – fx nedsat syn, fravær af sprog, urolig adfærd eller lav følelsesmæssig tilgængelighed – blev sangen en ramme, hvor de kunne finde struktur, spejling og nye udtryksformer. I flere tilfælde fremhævede sangkonsulenter og pædagoger sangen som en døråbner til kontakt og udvikling.

Gentagelse og tryghed: Gennemgående viste det sig, at gentagelser og kendte rammer var afgørende for børns deltagelse. Tryghed, forudsigelighed og genkendelige sange styrkede børns engagement og åbnede mulighed for deltagelse – også for børn, der i starten var usikre eller passive.

Sammenfattende peger interviewmaterialet på, at dagtilbudsbørn – uanset forudsætninger – i høj grad reagerer på og medskaber sangfællesskabet i Sangglad Mini. Sangen bliver en meningsfuld aktivitet, hvor børn kan udtrykke sig med hele kroppen, med mimik og med stemme, og som samtidig ser ud til at styrke både sproglig, følelsesmæssig og social udvikling.

Analyse: Tematiske indsigter i børns perspektiver på sang

Ud fra interviewmaterialet med sangkonsulenterne og det pædagogiske personale fremstår fire hovedtemaer, som på forskellig vis belyser, hvordan børn oplevede og deltog i Sangglad Mini – og hvad sangen betød for dem i hverdagen.

1. Stemmen som udtryk og udviklingsvej
Et gennemgående fund er, at mange børn – uanset udgangspunkt – i løbet af projektet i stigende grad tog deres stemme i brug. For børn uden sprog ved start blev stemmebrug i form af lydord, udråb, nynnen og trallen et første skridt mod deltagelse. Flere børn gik fra at være tavse til at synge med på dele af sange, skabe egne melodiske ytringer eller koble stemme og fagter til konkrete situationer. Enkelte børn begyndte også at bruge sang som et socialt redskab: at reagere på navnesange, tage initiativ til en sang ved at pege eller synge spontant i hjemmet eller under leg.

Eksemplerne tyder på, at sang kan fungere som en tryg og meningsfuld ramme, hvor børn, især dem med sproglige eller følelsesmæssige barrierer, får en ny måde at udtrykke sig på. I flere tilfælde kom fagter og mimik før sproget, og sangaktiviteterne blev et afsæt for sprogtilegnelse, fx gennem gentagelser, sangtekster og emotionelle koblinger.

2. Kroppen, følelsen og fællesskabet
Sang i Sangglad Mini blev ikke blot oplevet som en auditiv eller verbal aktivitet, men som noget kropsligt og følelsesnært. Mange børn deltog med hele kroppen – gennem hop, fagter, dans, gestik og mimik – og udviklede en tydelig glæde ved bevægelse og samklang. Flere børn, som i starten var stille, passive eller utrygge, begyndte at vise initiativer og følelsesmæssigt engagement, fx ved at smile, se forventningsfuldt på de voksne eller spejle sangens stemninger i deres ansigtsudtryk.

Et særligt virkningsfuldt element viste sig at være følelsessangene, hvor børn arbejdede med forskellige emotioner (glad, sur, ked af det osv.) gennem musikalsk leg. Her opstod både spejling, følelsesregulering og empatiske reaktioner. Nogle pædagoger rapporterede, at sangen støttede børn i at mærke egne og andres følelser og udvikle en begyndende forståelse for sociale signaler.

3. Tryghed, genkendelse og deltagelsesstrategier
Gentagelser, faste ritualer og en velkendt sangstruktur var afgørende for børns oplevelse af tryghed og mod til deltagelse. Mange børn havde brug for flere ugers eksponering for bestemte sange, før de deltog aktivt. Særligt børn, der var »zappere« eller observerende, viste sig at have stor gavn af, at sangsamlingerne foregik på samme måde hver gang. Pædagogerne oplevede, at når både ramme og repertoire var genkendeligt, kunne børnene bedre indgå og eksperimentere med deres deltagelsesform.

Det var tydeligt, at børns deltagelsesstrategier varierede, og at udviklingen ofte skete i trin: først mimik, så gestik, dernæst lyde og til sidst ord. Flere børn begyndte med at deltage alene udenfor rundkredsen og rykkede gradvist tættere på fællesskabet. Sang blev her et fællesskab, man kunne nærme sig i eget tempo.

4. Initiativ og generalisering: Sang som del af hverdagen
Et vigtigt tegn på børns engagement var, at mange begyndte at tage initiativ til sang uden for selve samlingerne. Det kunne ske ved at pege på piktogrammer, tage en rekvisit frem, lave en kendt fagt eller spontant synge en melodi, når de så noget genkendeligt (fx en gravko). Flere børn, herunder dem med sproglige udfordringer, begyndte også at bruge sang som overgangsmarkør (fx til spisning) eller i leg – alene eller med voksne.

Denne generalisering tyder på, at sangaktiviteterne ikke kun var situerede øjeblikke, men blev integreret i børnenes hverdagsliv og meningsskabelse. Sangen blev ikke bare noget, man »gør« – men noget, man har med sig, og som man kan bruge til at skabe kontakt, struktur, stemning og forståelse i dagligdagen.

På tværs af de 15 fokusbørn – som repræsenterede stor variation i temperament og udviklingsniveau – er der tydelige mønstre, hvor børnene i stigende grad tager del i sangfællesskabet og bruger sangen som et redskab til udtryk og kontakt.

Særligt betydningsfuldt er det, at også børn, der i udgangspunktet var stille, urolige, observerende eller sprogligt udfordrede, fandt en indgang til fællesskabet gennem sang. For mange børn kom initiativet ikke som det første, men udviklede sig i takt med tryghed, gentagelse og genkendelig struktur. Når sangene blev integreret i børnenes hverdag, og ikke kun i samlingerne, opstod der tegn på ejerskab, lyst og aktiv brug af sang som del af børnenes eget udtryksrepertoire.

Resultaterne af evalueringen understøtter og ligger på linje med en stigende mængde international forskning, som viser, at sang i dagtilbud ikke blot styrker det æstetiske og musiske, men også har konkrete udviklingsfremmende effekter, der rækker ind i børns trivsel, deltagelse og dannelse. Sang bliver en ramme, hvor børn både kan spejle sig selv og finde vej til fællesskabet med andre (Welch et al., 2014; Hallam et al., 2022).

Referencer

Clark, A., & Moss, P. (2011). *Listening to young children: The mosaic approach* (2. udg.). National Children's Bureau.

Danmarks Evalueringsinstitut. (2018). *EVA Tema 11: Børneperspektiver.* https://eva.dk/Media/638344009024915408/EVA%20Temah%C3%A6fte%20B%C3%B8rneperspektiver.pdf

Dagtilbudsloven (LBK nr. 823 af 15/06/2023). https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2023/823

Hallam, S., Creech, A., Varvarigou, M., & McQueen, H. (2022). The perceived benefits of music making for the wellbeing of young children. *International Journal of Music Education, 40(2)*, 216–229. https://doi.org/10.1177/02557614221080860

Kampmann, J. (2000). Børn som informanter og børneperspektiv. I P. Schultz Jørgensen & J. Kampmann (red.), *Børn som informanter.* Børnerådet.

Kulset, N. B. (2020). Singing – A pathway to friendship, empathy and language in children from different backgrounds. I H. R. Gudmundsdottir, C. Beynon, K. Ludke & A. J. Cohen (Red.), *The Routledge Companion to Interdisciplinary Studies in Singing, Volume II* (s. 390–402). Routledge.

Qvortrup, J. (2009). Childhood as a structural form. I J. Qvortrup, W. A. Corsaro & M. S. Honig (Red.), *The Palgrave handbook of childhood studies* (s. 21–33). Palgrave Macmillan.

Sandseter, E. B. H., & Seland, M. (2016). Children's experience of activities and participation and their subjective well-being in Norwegian early childhood education and care institutions. *Child Indicators Research, 9(1)*. https://doi.org/10.1007/s12187-015-9349-8

Sangglad.dk (u.å.). *Sangglad Mini – 0-3 år.* https://sangglad.dk/sangglad-mini-0-3-aar/

Sommer, D., Pramling Samuelsson, I., & Hundeide, K. (2010). *Child perspectives and children's perspectives in theory and practice*. Springer.

Welch, G. F., Himonides, E., Saunders, J., Papageorgi, I., & Sarazin, M. (2014). Singing and social inclusion. *Frontiers in Psychology, 5*, 803. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.00803

Warming, H. (2011). Børneperspektiver: *Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde*. Akademisk Forlag.

Bilag 1: Observationsguide

Guide til observation af børneperspektiver

Dette skema hjælper jer til at reflektere over, om der sker en udvikling med barnet i løbet af et udvalgt forløb.
For at kunne følge udviklingen kan du notere dine observationer i starten af forløbet, midtvejs og hen mod slutningen.

Hvordan deltager barnet i sangsamlingen:

	I starten af forløbet	Midtvejs	Mod slutningen
Mimik – hvad udtrykker barnet med ansigtet?			
Barnets blik – hvad er barnets opmærksomhed rettet mod?			
Kroppens bevægelser – bliver barnet fx i rundkredsen, hvad eller hvem rækker barnet ud efter? osv.			
Barnets gestik (fagter)			
Bruger barnet stemmen?			
Fokus og koncentration – kan barnet holde fokus undervejs i samlingen?			
Andet?			

Sang i andre sammenhænge i hverdagen:

	I starten af forløbet	Midtvejs	Mod slutningen
(Hvordan) bruger barnet stemmen?			
Tager barnet selv initiativ til sang? (fx ved at synge, pege på en konkret ting, pege på sangposen)			
Bruger barnet elementer fra sangsamlingen i andre sammenhænge i sin hverdag?			
Andet?			

Guiden er udarbejdet af Videncenter for Sang ved Sangens Hus.